



مرکز آموزش عالی امام خمینی (ره) سلماس

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تحليل محتوای کتاب درسی ۲

گروه ۷ رشته آموزش ابتدایی

مدرس

یوسف بابازاده

نیمسال دوم ۹۹-۹۸

مفهوم و تعریف کتاب درسی

**کتاب درسی یکی از عناصر مهم سیستم آموزشی است که به عنوان
یک منبع و مرجع یادگیری از طریق ارائه اثربخش محتوای آموزشی
؛ موجب انسجام و هدایت عوامل آموزشی و تسهیل فرایند یاددهی و
یادگیری می شود.**



نقش و کارکرد کتاب درسی

- ۱- تقویت و تحکیم وحدت ملی
- ۲- ایجاد هماهنگی و انسجام
- ۳- مرجع علمی معتبر
- ۴- ارزشیابی آموزشی
- ۵- سنجش و اندازه‌گیری پیشرفت تحصیلی دانش آموز
- ۶- هدایت فرآیند تدریس
- ۷- تسهیل یادگیری

تعریف و مفهوم تحلیل محتوا

**تحلیل محتوا شیوه ای از پژوهش است که در این شیوه محقق
به تشریح و بیان کمی ، منظم و عینی محتوای آشکار پیام می
پردازد.**

مفاهیم و مشخصه های اصلی در تحلیل محتوا

❖ ۱- مفهوم کمی در مقابل کیفی

❖ ۲- منظم و نظام مند بودن

❖ ۳- عینیت

❖ ۴- آشکاربودن پیام

تعریف و مفهوم تحلیل محتوای کتاب درسی

تحلیل محتوای کتاب درسی یک شیوه ی پژوهشی دقیق ،عمیق و پیچیده است که از طریق تجزیه و تحلیل متون به تعیین تعداد مفاهیم و واژه های درون متن می پردازد تا ارتباط بین مفاهیم ، معانی ، تاکیدات و دلالت ها را مشخص کند و ورای توصیف و طبقه بندی مقوله های موجود در پیام آشکاراز طریق درک موقعیت و شرایط سیاسی ،اجتماعی،فرهنگی و اقتصادی نویسنده به تفسیر آثار و پیامدهای پیام در فراگیر پردازد.

اهمیت تحلیل محتوای کتاب درسی

نظام آموزشی فعلی کشور، یک نظام متمرکز و برنامه درسی آن منحصر به کتاب درسی است که در کل کشور استفاده می شود. این در حالی است که با توجه به وسعت کشور، تنوع و تعدد اقوام و مشکلات ناشی از آن، رشد سریع علوم و فناوری، تغییر سریع در هنجارها و ارزش های اجتماعی، ضرورت دارد که کتاب های درسی با دقت کافی و در حد امکان، عاری از هر عیب و نقص مطابق با اهداف تعیین شده و اصول علمی تالیف شوند.

چگونگی تنظیم محتوای کتب درسی عامل مهمی در تعیین چگونگی یادگیری است گاهی عدم کارآیی و نامناسب بودن محتوا و عدم تناسب آن با توانایی درک و فهم دانش آموزان، یادگیری را مشکل می کند یا نتیجه ی کمتر از انتظار به بار می آورد. بنابراین، در تهیه کتب درسی موثر و اثربخش، فعالیت آموزشی و تجارب یادگیری باید به گونه ای تنظیم شوند که یکدیگر را تقویت کنند و فعالیت های یادگیری با توانایی های دانش آموزان منطبق باشند، تا بتوانند الگوی رفتاری موردنظر را در یادگیرنده به وجود بیاورند.

رویکردهای نظری تحلیل محتوای کتاب درسی

در حال حاضر کتاب های درسی یکی از مهم ترین مراجع و منابع برای یادگیری به شمار می آیند. چون بیشتر فعالیت های آموزشی در چارچوب این رسانه صورت می پذیرد. موارد زیر از جمله دلایلی می باشند که اهمیت این رسانه را در کشور ما نشان می دهد:

- متمرکز بودن فعالیت های معلمان بر اساس کتاب درسی
- محدود بودن امتحان و ارزشیابی به مطالب و محتوای کتاب درسی
- تحقق بخشیدن به بیشتر اهداف آموزش و پرورش از طریق این رسانه
- ملزم بودن دانش آموزان به خواندن کتاب هایی که از سوی دفتر برنامه ریزی، تدوین و معرفی شده اند
- وجود نظامی متمرکز که برای تمام کشور، یک برنامه، یک کتاب و یک ارزشیابی دارد
- نامناسب بودن شرایط آموزشی و کمبود امکانات
- عدم مهارت کافی معلمان در شناخت هدف های آموزشی و کاربرد شیوه های مناسب تدریس و متکی بودن آن ها به کتاب درسی

کاربرد های تحلیل محتوای کتاب درسی

۱- کاربرد توصیفی ▶

۲- کاربرد تحلیلی ▶

۳- کاربرد توسعه ای ▶

کاربرد توصیفی

زمینه های مورد استفاده رویکرد توصیفی در انجام مطالعات تحلیل محتوای کتاب درسی

- اندازه گیری و توصیف ویژگی های اصلی کتاب درسی
- ارزیابی و تعیین هبستگی بین متغیرهای درونی و بیرونی کتاب درسی
- فراهم ساختن داده ها و اطلاعات مورد نیاز جهت انجام ارزیابی ها و مقایسه های تطبیقی
- ارزیابی نگرش و دیدگاه عوامل تعلیمی و تربیتی همچون معلم، دانش آموز، والدین، ناظران تربیتی، مشاوران و ... در رابطه با کتاب درسی
- شناخت و تشخیص نقاط قوت و ضعف کتاب درسی

کاربرد تحلیلی

زمینه های مورد مطالعاتی این رویکرد در تحلیل محتوای کتاب درسی

- کتاب های درسی اسناد رسمی و معتبری می باشند که ترجمه ارزش های دینی، اخلاقی، اجتماعی، فرهنگی و علمی حاکم بر یک جامعه به شمار می روند.
- کاربرد دیگر در مطالعات محتوای درسی، مطالعه و تحلیل اثرات محتوای درسی بر میزان تحقق اهداف شناختی، عاطفی و مهارتی آموزش و پرورش می باشد.
- کاربرد سوم، تعریف و تبیین نقش های افراد، نهادها و مفاهیم اجتماعی در کتاب های درسی می باشد.
- چهارمین کاربرد، نوعی تحلیل فنی در کتاب درسی انجام می شود.

کاربرد توسعه ای

- ▶ ۱- برنامه های درسی از ماهیت و موجودیتی پویا برخوردارند و دائماً در حال تغییر و تحولند
- ▶ ۲- پویایی و بهسازی مستمر شرط بقا و عامل موثری در اثربخشی محتوای آموزشی است
- ▶ ۳- برای توسعه و بالندگی محتوای آموزشی می توان دو مسیر جداگانه را پیمود:
 - ▶ الف) در مسیر اول می توان به مطالعه و شناخت دقیق وضع موجود محتوای درسی توجه نمود
 - ▶ ب) در مسیر دوم و به منظور تعیین وضع مطلوب دو اقدام را می توان انجام داد در اقدام اول با مراجعه به اسناد بالادستی محتوای آموزشی را می توان تدوین نمود و اقدام دوم از طریق انجام مطالعات بهینه کاری از موفقیت ها و ویژگیهای مطلوب سایر نظام های آموزشی و تجربیات اثربخش در تدوین محتوای کتاب درسی استفاده کرد.

اندیشیدن از اوصاف خردمندان به شمار می آید (آل عمران آیه های ۱۹۰ و ۱۹۱)

«با آرزوی موفقیت و شادکامی برای تمامی دانشجویان عزیز و گرامی»

بابازاده



از توجه شما دانشجویان عزیز سپاسگزارم

